

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

اقتضائات دوران کرونا و منتقل شدن کارکرد هیئت‌ها به آنلاین

(کارکرد هیئت‌های مجازی در دوران کرونا)

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب‌سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: مهدی ناجی

۱ * مقدمه
۱ * تجربه های اجتماعات مجازی
۱ * نقاط قوت هیئت های مذهبی
۲ * آسیب های هیئت های مذهبی
۲ ✓ آسیب های شکلی
۲ ✓ آسیب های محتوایی
۲ * کارکردهای آشکار و پنهان هیأت های مذهبی
۲ * دیجیتالی شدن و تاثیر فضای مجازی بر تبلیغ دین و مناسک دینی
۲ * بیش از ۲ میلیون بازدید از هیئت آنلاین
۳ * کلام آخر

صحبت از دین آنلاین و حضور دین در فضای مجازی و اینکه آیا دین از فضای آنلاین تأثیر پذیرفته است، گرچه در قدیم وجود داشت، اکنون نیز آینده دین و مناسک دینی باید به تناسب این موقعیت تعریف شود. با شیوع کرونا این روند با شتابی گسترده‌تر مواجه شده است. با شیوع ویروس کرونا، بسیاری مراسم و برنامه‌هایی که مستلزم اجتماع افراد بود با محدودیت مواجه یا لغو شد. و هیئت‌ها و برگزارکنندگان مراسم‌ها با هوشمندی و انعطاف مثال‌زدنی، توانستند با تأمین ملزومات فنی و تغییر سبک برگزاری مراسم، امکان برخورداری از حلاوت مجالس مذهبی را در فضای مجازی برای مشتاقان فراهم کنند. با حلول ماه مبارک رجب و در پیش بودن ماه مبارک شعبان و ماه مبارک رمضان امتداد مجالس و مناسک دینی در فضای مجازی هم رعایت پروتکل‌های بهداشتی دوران کرونا را میسر می‌سازد و هم علاقمندان به دعا و مناجات را از عطر معنویت و مناجات با منبع لایزال رحمت خداوندی بهره مند می‌سازد.

* تجربه‌های اجتماعات مجازی

طرح «اجتماعات مجازی» ماه مبارک رمضان و طرح «خیمه‌های رسانه‌ای» ماه محرم، رو به گسترده‌تر شدن است. در دهه اول محرم ۱۳۹۹ بیش از ۵۶۰۰ برنامه پخش هیئت مذهبی، باعث شد تا دامنه‌های عزاداران شرکت کننده در مراسم نیز از محدوده یک تکیه یا حسینیه فراتر برود و با بیش از ۲۲ میلیون پخش موفق را به نمایش بگذارند. لذا مراسم مذهبی دهه اول محرم الحرام ۱۴۴۲ هجری قمری، نه تنها محدود یا تعطیل نشد، بلکه به لطف مشارکت رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر و تلاش نهادهای مرتبط برای اقدام همگرا، باشکوه و گستردگی مثال‌زدنی و به یادماندنی برگزار شد. این حرکت پرشور با همیاری و همدلی سازمان‌های متولی و مشارکت مردم در سایر مراسم و مناسک دینی ما می‌تواند تداوم یابد.^۱

* نقاط قوت هیئت‌های مذهبی^۲

گسترش فرهنگ شهادت و مقاومت	الگوسازی مناسب از سیره معصومان و امام حسین(ع)	تحکیم و گسترش معارف الهی و مبانی اعتقادی
دشمن شناسی و پیدا کردن بصیرت	مشارکت اجتماعی، خیرات و مبرات	آمادگی دفاعی در برابر تهاجم فرهنگی
تحکیم پایه‌های «ولایت» در جامعه اسلامی	برخورداری از آثار دنیوی و اخروی	

^۱ - «تعطیلی» یا «رشد» مراسم مذهبی در محدودیت‌های کرونایی؟!، کد نشریه خبری تحلیلی تنظیم گری رسانه، شماره ۲۲، شهریور ۱۳۹۹.

^۲ - «تدوین راهبردهای تقویت کارکردهای هیات‌های مذهبی با رویکرد ارتقای قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران»، عباس بابایی، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیستم، شماره ۷۵، تابستان ۱۳۹۶.

* آسیب‌های هیئت‌های مذهبی

✓ آسیب‌های شکلی

طولانی شدن برنامه عزاداری و سینه‌زنی	حمل علم‌های سنگین و غیر متعارف در جلوی دسته‌جات	عزاداری در مکان‌های نامناسب
کاهش محوریت مسجد در عزاداری‌ها	مداحی‌ها به سبک غیر متعارف و ریتمیک	ترافیک

✓ آسیب‌های محتوایی

بی‌محتوا، بی‌معنا و سطحی بودن اشعار و سخنرانی‌ها	اغراق و غلو	نقل خواب‌های بی‌اساس و اتفاقات عجیب و غریب
وارد کردن خرافات و امور ناصحیح	سنت‌سازی غلط و مخالف با روح دین	ریا و شهرت‌طلبی
رقابتهای شدید و خودنمایی هیئت‌ها با یکدیگر	اظہار مطالب موهن و سخیف در عزاداری‌ها	غفلت از مصالح جهان اسلام و ترویج اختلاف
اکتفا به مداحی و سینه زنی بدون سخنرانی و ایجاد بینش	دادن نذر بدون رعایت شرایط نذرکننده	نبود یا ضعف نظارت بر هیئت‌های مذهبی

* کارکردهای آشکار و پنهان هیئت‌های مذهبی

نقش آفرینی سیاسی	اسوه‌سازی و تقویت باورهای دینی	تقویت همبستگی اجتماعی
تثبیت نظام اخلاقی	حفظ الگوی جامعه	کارکرد فراغتی
تسکین آلام و مصائب فردی و اجتماعی		

* دیجیتالی شدن و تاثیر فضای مجازی بر تبلیغ دین و مناسک دینی

به اعتقاد کارشناسان، «تبلیغ دین و مناسک دینی» روندی را پیش از شیوع کرونا آغاز کرده بود و آن هم «رفتن به سمت دیجیتالی شدن و فضای مجازی» بود. صحبت از حضور مناسک دینی در فضای مجازی از قدیم وجود داشت و اکنون نیز آینده این حضور به تناسب این موقعیت یعنی «امتداد و نه انتقال هیئات در فضای مجازی» باید تعریف شود. با شیوع کرونا، روند با شتابی گسترده مواجه شد. به طوری که بیش از ۲۵ میلیون بازدید از پخش مجازی عزاداری‌ها در پلتفرم‌های پخش کننده طی دهه اول محرم ثبت شده است. گرچه این روند قرار بود طی چندین سال به صورت تدریجی اتفاق بیفتد و مخاطب، این سبک از مناسک دینی را قبول کند، اما این اتفاق در کمتر از چند ماه رخ داده است. دو نگاه کوتاه مدت و بلند مدت در مورد چگونگی برگزاری هیئت و مناسک دینی در فضای مجازی وجود دارد؛ اگر بخواهیم برای یک سال در فضای مجازی هیئت داشته باشیم، نگاه کوتاه مدت، رویکردی جایگزین را در پی خواهد داشت. اما اگر نگاه بلندمدت، داشته باشیم رویکرد (به حضور هیئت در فضای مجازی)، نگاهی مکمل برای هیئت‌های حضوری خواهد بود که همان «امتداد و نه انتقال هیئات در فضای مجازی» است.^۱

* بیش از ۲ میلیون بازدید از هیئت آنلاین

امیر تاجیک مدیر پلتفرم هیئت‌آنلاین در مورد «ایده راه‌اندازی هیئت آنلاین» که یکی از پلتفرم‌های داخلی در پخش زنده مراسم و هیئات مذهبی در ایام کرونا بوده است.^۲ می‌گوید: ایده راه‌اندازی هیئت آنلاین مربوط به قبل از شیوع کرونا بود و همیشه جای یک پلتفرم مذهبی با محتوای متنوع احساس می‌شد. شیوع کرونا باعث شد تا ما جدی‌تر به این مسئله فکر کنیم و در

۱ - «تعطیلی» یا «رشد» مراسم مذهبی در محدودیت‌های کرونایی؟!، کد نشریه خبری تحلیلی تنظیم‌گری رسانه، شماره ۲۲، شهریور ۱۳۹۹.

۲ - آپارات- روبیکا- هیئت‌آنلاین- تکیه، چهار پلت فرم داخلی پخش زنده مراسمات و هیئات مذهبی بوده است.

فروردین ۹۹ که رهبر انقلاب فرمودند این شرایطی که به وجود آمده نباید باعث شود از جلسات خشوع و خضوع دور بمانیم، حجت را بر ما تمام کرد تا طی دو هفته هیئت آنلاین را راهاندازی کنیم. ما در ماه مبارک رمضان در شب‌های قدر با اپراتورها صحبت و ترفیک استفاده از این بسته‌ها را رایگان کردیم، پخش مراسم و اطلاع‌رسانی به افراد نیز رایگان شد. از ماه مبارک رمضان تا محرم سعی کردیم زیرساخت‌های فنی و تجربه کاربر را نسبت به قبل بهبود ببخشیم و ما امروز به لحاظ سرور، جاهایی که می‌توانیم سرویس دهیم بیش از یک میلیون کاربر دارد. وی استقبال مردم را از هیئت آنلاین خوب ارزیابی کرد و افزود: در شب‌های ماه رمضان ۳،۵ میلیون بازدید داشتیم که ۶۵۰ هزار بازدید برای سه شب قدر بود. ماکسیمم استریم آنلاین نیز در شب‌های قدر ۴۰ هیئت بود. در سه روز اول محرم نیز یک میلیون و ۲۰۰ هزار بازدید داشتیم. (بیش از ۲ میلیون و ۱۵ هزار بازدید در دهه اول محرم) همچنین در سه روز اول محرم ۲۱۸ هیئت به صورت همزمان استریم آنلاین داشتند (۵۱۵ هیئت در دهه اول) این در حالی است که پیشتر، بیشترین میزان استریمی که در پلتفرم‌ها وجود داشته ۱۲۰ استریم همزمان بوده و این خود آمار قابل توجهی است. تعداد کاربران در بستر هیئت‌آنلاین به دلایلی همچون "رایگان بودن اینترنت در مقابل اینترنت جهانی، کیفیت خوب پخش برنامه‌ها و تبلیغات و اطلاع‌رسانی" بیشتر از اینستاگرام بود. در حال حاضر ۱۶۳۲ هیئت از سرتاسر کشور در سامانه هیئت آنلاین ثبت نام کرده‌اند که هر هیئت آدرس خاص خود را دارد و می‌تواند زمانی که برای مخاطب خود پیامک ارسال می‌کند لینک پخش صفحه مخصوص به خود را برای آنها نیز ارسال کند.^۱

کلام آخر

با توجه به شرایط خاص شیوع کرونا، امسال بسیاری از مساجد، حسینیه‌ها و تکایا برنامه‌های خود را به صورت آنلاین ارائه دادند. در مناسبت‌های مختلف مردم تلاش کردند تا با راه‌انداختن حسینیه‌های مجازی در شبکه‌های اجتماعی بتوانند هم دستورالعمل‌های بهداشتی ستاد ملی مبارزه با کرونا را رعایت کنند و هم با استفاده از فضای مجازی مانند سال‌های گذشته مناسک دینی را انجام دهند. با توجه به حلول ماه مبارک رجب و در پیش بودن ماه‌های مبارک شعبان و رمضان و احتمال تعطیلی مجالس مذهبی و اماکن مقدس دینی، فرصتی مناسب است تا حضور مجالس دعا و نیایش در فضای مجازی امتداد یابد و مردم از برکات این ماه‌ها بهره‌مند شوند. در سه ماه رجب، شعبان و رمضان، مداحان و هیئات مذهبی می‌توانند مراسم خود را به صورت مجازی در پلتفرم‌های مختلف برگزار کنند و مخاطبان شبکه‌های اجتماعی به صورت آنلاین دسترسی لازم را به پخش این مراسم داشته باشند. در نهایت اینکه پخش مراسم مذهبی از طریق فضای مجازی می‌تواند به عنوان مکملی برای پخش مراسم از طریق شبکه‌های سیما و برگزاری این مراسم در فضاهای حقیقی باشد.

^۱ - «تعطیلی» یا «رشد» مراسم مذهبی در محدودیت‌های کرونایی؟!، کد نشریه خبری تحلیلی تنظیم‌گری رسانه، شماره ۲۲، شهریور ۱۳۹۹.